

Pragmatiske uvenner

Der er stadig kold luft mellem fagbevægelsen og regeringen efter forårets 'Genopretningsplan' og et trepartssamarbejde om langtidsledige, som fagbevægelsen i 11. time trak sig ud af.

ANALYSE

Mikkel Mailand & Christian Lyhne Ibsen

Politiken 20. august 2010

I et debatindlæg i søndagens udgave af Politiken stiller LO's formand Harald Børsting således spørgsmål ved Lars Løkkes troværdighed som forhandlingspartner. Men relationen mellem VK-regeringen og fagbevægelsen er før løbet ind i kriser, og har igennem hele regeringens levetid været pragmatisk, hvor man kun har fundet sammen om nye tiltag, når man har kunnet se en interesse i det. Relationen, der samlet set har svækket fagbevægelsen, kan groft deles op i tre faser.

Den tidlige fase var præget af konfrontation. Regeringen fremsatte i 2001 'Frihedspakke for arbejdsmarkedet', der i sin oprindelige form bl.a. indeholdt oprettelse af en statslig a-kasse, ophævelse af eksklusivbestemmelser om fagforeningsmedlemskab på virksomheder, samt ret til deltid. Det første forslag skulle bryde med fagbevægelsens monopol på arbejdsløshedsforsikring, som i årevis har virket som rekrutteringskanal for fagforeninger. Etableringen af en statslig a-kasse blev droppet, men man brød med princippet om faglige a-kasser ved at åbne markedet yderligere for tværfaglige a-kasser, hvilket ganske givet har medvirket til faldet i antallet af både a-kasse- og fagforeningsmedlemmer.

Retten til deltid blev indført ved lov, selvom fagbevægelsen i høring gav udtryk for, at de anså det som et utidigt indgreb i et overenskomstreguleret område. Eksklusivbestemmelserne blev ikke rørt i denne fase, da en betænkning forsvarede bestemmelserne. Regeringens ambition blev dog hjulpet siden hen, idet den Europæiske Menneskerettigheds Domstol fastslog, at bestemmelserne var i strid med retten til at stå uden for organisationer.

Fagbevægelsen kunne i denne fase dog også fejre visse sejre. Forsøg på at skære i ydelserne for forsikrede ledige løb ud i sandet, og et dagpengeforlig fra 2003 mellem regeringen og Dansk Folkeparti om indførsel af karenstage og forlængelse af beregningsperioden blev trukket tilbage efter massiv kritik. Desuden var der forsøg på trepartssamarbejde uden for frihedspakken, bl.a. i forbindelse med regeringens beskæftigelsespolitiske reform 'Flere i Arbejde'.

Den anden fase startede i midten af årtiet og indebar dels en retorisk forandring, idet både Fogh og Hjort sluttede helhjertet op om det nye buzz-word 'flexicurity-modellen', dels en reel forandring med mere trepartssamarbejde. Det så i denne periode ud som om, at Fogh generelt gerne ville have parterne involveret i den grundige forberedelse af reformer, der var blandt hans kendetegn. Et af tiltagene var trepartssamarbejdet om efteruddannelse i 2005, hvor parterne forpligtede sig til at påtage sig en større del af finansieringen. Det blev fulgt op med udbygning af overenskomsternes uddannelsesfonde og suppleret med et lignende trepartssamarbejde i den offentlige sektor i 2007 omkring Kvalitetsreformen. Også forsøgene på at håndtere den nye udfordring fra arbejdsmigrationen skete i høj grad på trepartsbasis, bl.a. i form af den såkaldte Østfølgegruppe om den Østaf-tale, der betød gradvis åbning af det danske arbejdsmarked.

Men på andre områder var inddragelsen ikke af samme omfang. Inden for beskæftigelsespolitikken fx, var der i 2004 enkelte drøftelser med parterne, da Strukturreformen skulle søsættes, men det stod hurtigt klart, at hverken fagbevægelsen eller DA ville bakke op om den delvise kommunalisering, der blev resultatet af reformen, bl.a. fordi kommunaliseringen ville forringe deres indflydelsesmuligheder.

Den tredje fase startede i slutningen af 2008, og blev på ny præget af konfrontation. Parterne kom ikke med i den arbejdsmarkedskommission, der skulle forberede en ny arbejdsmarkedsreform. I kølvandet på kommissionen mislykkedes det regeringen at overbevise Socialdemokratiet og fagbevægelsen om nødvendigheden af dagpenge- og efterlønsreformer, og det blev af mange tolket som et 'tak for sidst', da regeringen under finanslovsforhandlingerne i november 2008 fik aftalt, at den statslige del af jobcentre skulle overtages af kommunerne. Ikke fordi det var ukendt, at regeringen gerne ville denne vej, men fordi reformen ikke var blevet forberedt, og fordi evalueringen af det eksisterende system ikke var afsluttet.

Genopretningsplanen fra maj med dens halvering af dagpengeperioden, loft over fradraget af fagforeningsmedlemskontingenter, og indførelse af de højere krav til genoptjening af dagpengereetten, der blev droppet i 2003, var en gentagelse af et hurtigt forløb mellem VK og DF, hvor parterne ikke indledningsvis blev inddraget. Det kunne også her se ud som om, der var et element af 'tak for sidst' fra VK og DF – denne gang for fagbevægelsens exit fra trepartsdrøftelser om langtidsløshed og ikke mindst signaler om parløb med S-SF.

VK-regeringens tiltag har samlet set svækket fagbevægelsen. Fagbevægelsen har ikke i længden kunnet forhindre indgreb på dagpengeområdet, rekrutteringskanalen via de faglige a-kasser er blevet svækket af de tværfaglige a-kasser, og fagbevægelsens rolle i beskæftigelsespolitikken er reduceret. Når det er gået sådan, skyldes det bl.a. det flertal, regeringen har haft med DF, men også, at fagbevægelsen ikke i samme omfang som i 1990'erne har kunnet danne en enig front sammen med arbejdsgiverne. Fagbevægelsen har dog vist, at den kan bidrage til at løfte nye samfundsmæssige udfordringer som efteruddannelse og arbejdsmigration, hvilket giver den legitimitet. Og reguleringen af løn og arbejdsvilkår er stadig primært parternes domæne, selvom lovgivning til tider har haft konsekvenser herfor.

På trods af den aktuelle tilspidsede situation mellem regeringen og fagbevægelsen er det for tidligt at lægge traditionen for samarbejde, der er en del af den danske model, i graven. Selv uden et regeringsskifte kan det ikke udelukkes, at relationen kommer på skinner igen. Men det kan konstateres, at traditionen efterlader et væsentligt spillerum for pragmatisk og interessedrevet adfærd. VK-regeringens historie, såvel som de seneste måneders udvikling, illustrerer en fagbevægelse, der ikke har nogen garanti for at blive inddraget og hvis eksistens indirekte kan blive udfordret af regeringstiltag, ligesom den viser en fagbevæ-

gelse, der har viljen til at aflyse igangværende trepartssamarbejde og ensidigt vælge politisk side, når det er i dens interesse.

Forskningsleder Mikkel Mailand og ph.d.-studerende Christian Lyhne Ibsen,
FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet

FAOS
20.08.10